

AKTIVT MEDBORGERSKAB OG MEDBESTEMMELSE I LOKALSAMFUNDET: Inddragelse af græsrodderne

Dette er et kortfattet sammendrag af et debatoplæg udarbejdet af Gabriel Chanan fra det engelske institut Community Development Foundation på vegne af Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene. Det er en oversigt over de vigtigste undersøgelser af begrebet 'aktivt medborgerskab' og betydningen heraf for social- og arbejdsmarkedspolitikken.

■ Indledning

Begrebet unionsborgerskab bruges i stadig stigende omfang, fordi EU stræber efter at skabe en fornemmelse af fælles målbevidsthed i befolkningen. 'Der er brug for at mobilisere folk', sagde formanden for Europa-Kommissionen, Jacques Santer, på det første Forum for Social- og Arbejdsmarkedspolitik i marts 1996, 'dialogen er væsentlig, og der kan intet udrettes, uden at græsrodderne inddrages. Vi må arbejde frem til et mere aktivt samfund, et samfund, hvor borgerne inddrages i højere grad'. Lignende tanker fremsættes ofte af politiske beslutningstagere på nationalt og regionalt plan.

Debatoplægget, som der her gives et sammendrag af, belyser den praktiske betydning og vigtighed af et emne, der hidtil er blevet ignoreret i social- og arbejdsmarkedspolitikken i EU, aktivt medborgerskab. 'Aktivt medborgerskab' kan i brede vendinger betyde enhver form for produktive bidrag til samfundet. Hvad politikerne synes at tænke på, er folks evne til at spille en aktiv rolle i offentlige anliggender, hvad enten det sker gennem formelle demokratiske strukturer, gennem pressen, gennem offentlig debat, gennem foreninger, politiske partier, fagforeninger, lokale klubber og selskaber eller ganske enkelt gennem uformelle netværker og ved at yde gensidig hjælp til naboer, venner og familie.

■ Målsætninger

Debatoplægget har til formål at påvirke politiske beslutningstagere og praktikere og gøre dem opmærksom på, hvordan de kan mobilisere borgerne til at medvirke til at opnå målene for social-, arbejdsmarkeds- og økonomipolitik, og at skildre nogle af de vigtigste spørgsmål om, hvordan dette emne skal angribes ved indgangen til det 21. århundrede. Dette sammendrag har derfor til formål:

- at drøfte forholdet mellem borgernes initiativer i lokalsamfundet og den måde, som den lokale økonomi og lokalsamfundet fungerer på, på baggrund af stadige erfaringer og nye undersøgelsesresultater
- at illustrere den fortsatte betydning af de vigtigste undersøgelsesresultater, som Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene er kommet frem til vedrørende borgerinitiativer i en nutidig sammenhæng
- at foreslå, hvordan en ny social-, arbejdsmarkeds- og økonomipolitik kan opsuge og bygge videre på disse erfaringer, og
- at angive, hvordan man kan komme videre med spørgsmålet om aktivt medborgerskab og lokale initiativer.

■ Hvorfor bør lokale borgere inddrages?

I debatoplægget anføres også tre hovedårsager til, at der er politisk interesse for at stimulere til, at borgerne inddrages i større omfang:

1. opfattelsen af, at den aktuelle økonomiske polarisering mellem velstillede og dårligt stillede grupper i samfundet er farlig for den sociale samhørighed; samhørigheden er afhængig af, at de forholdsvis fordelagtigt stillede dele af befolkningen føler sig solidariske med de dårligst stillede, og at de dårligst stillede føler, at de er socialt beskyttede
2. fornemmelsen af, at der er behov for, at det offentlige og socialforsorgen skal lægges om for at kunne klare sig med begrænsede ressourcer og imødekomme øgede krav, og at presset skal formindskes ved at mobilisere mere selvhjælp
3. fornemmelsen af, at der er behov for vidtspændende demokratisk opbakning til EU's rolle som en berettiget og slagkraftig aktør inden for social- og arbejdsmarkedspolitik og lovgivning.

Instituttets projekt om lokalsamfundsiniciativer, der blev udført i perioden 1987-1992, viste, at borgernes medindflydelse i praksis udøves i lokalsamfundene, dvs. de mange små selvstændige grupper og netværker, der i større eller mindre grad findes alle steder. Deres aktiviteter danner for mange menneskers vedkommende en nødvendig bro mellem hjemmets private omgivelser og en eller anden form for offentlig tilværelse.

Det blev i undersøgelsen konkluderet, at iniciativerne i lokalsamfundene var af universel betydning. Men iniciativerne er ofte spredte. Hvorvidt der i denne sektor er en sammenhæng, en kollektiv offentlig stemme og en fremdrift i udviklingen afhænger af, hvor stærk selvbevidstheden er, og kan i afgørende grad påvirkes af, om der findes lokale paraplygrupper og projekter, der målbevidst hjælper med at udvikle og koordinere denne sektor. På grund af manglende anerkendelse og støtte udnyttes potentialet i mange områder dog langt fra fuldt ud. Det vigtige ved undersøgelsesresultaterne er, at det klart kom frem, at politiske beslutningstagere og projektdesignere skal fokusere mere på visse lokale realiteter:

- for det første, at folk allerede prøver at forbedre forholdene – gjorde de ikke det, ville forholdene faktisk være endnu værre

- for det andet, at denne proces foregår med alle tilgængelige midler for at få medindflydelse, uanset omfang: adgang til politikere, indflydelsesrige mennesker, kirker, skoler, erhvervsvirksomheder, velgørende organisationer og klubber
- for det tredje, at folk i bestræbelserne for at forbedre forholdene samler sig i grupper, enten eksisterende eller nydannede grupper, og at mange af disse grupper antager en næsten permanent eller næsten formel karakter alt efter lokale og nationale traditioner, f.eks. forældresammenlutningerne i Grækenland, værestederne i Portugal og lokalsamfundsprojekterne i Det Forenede Kongerige og Irland.

■ Betydningen af initiativer i lokalsamfundene

Initiativer i lokalsamfundene kan udgøre et betydeligt samfundsøkonomisk bidrag, ikke blot gennem en vis jobskabelse, men også gennem udgiftsbesparelser og den direkte produktivitet ved gensidig hjælp. Kendskabet til betydningen af denne 'lokale faktor' i økonomi-, social- og arbejdsmarkedspolitik er blevet større. Omfanget af beboernes og borgernes medbestemmelse og medindflydelse for at opnå målsætningerne i EU-programmer og EU-initiativer fremgår nu tydeligere i forskellige EU-dokumenter, f.eks. hvidbogen om social- og arbejdsmarkedspolitik, hvidbogen om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse, rapporten fra Vismandsudvalget og de nyeste meddelelser om social beskyttelse og om fremme af foreninger og fonde i Europa.

Lokalsamfundene yder bl.a. et vigtigt bidrag ved at medvirke til at øge folks beskæftigelsesevne. Det kan opsummeres i fem funktioner:

1. overvindelse af demoralisering og en lav selvtillid ved at give folk flere sociale kontakter og større styrke
2. organisering af gensidig hjælp og personlig støtte, hvilket hjælper folk med at opretholde sociale netværker, få information og blive inddraget i verden uden for hjemmets fire vægge
3. opøvelse i at påtage sig et ansvar, samarbejde om at udføre en opgave og lære nye færdigheder, som er påkrævet i driften af lokalgrupper (hvoraf mange ligner de færdigheder, der er nødvendige for at drive en mindre virksomhed)

4. stimulering til oprettelse af virksomheder drevet af lokalsamfundet, herunder jobskabelse som følge af lokalgruppernes egen vækst
5. fremme af gensidige hjælpeordninger, så folk får mere tid til at søge og påtage sig arbejde, f.eks. småbørnsmodre og pårørende til plejekrævende ældre slægtninge.

■ En strategi for lokal medindflydelse

I debatoplægget omtales forholdet mellem aktivt medborgerskab i almindelig forstand og lokalsamfundenes inddragelse i officielle initiativer såsom genopbygningsprojekter. Det påvises, at alle grene i social- og arbejdsmarkedspolitik ville drage fordel af, at man blev sig mere bevidst om og støttede lokalsamfundsgrupperne. De findes overalt, men ofte kun i begrænset størrelse, fordi politikerne i lang tid har forsømt dem, og fordi offentligheden ikke er vidende om den betydning, de kollektivt kan have.

Samtidig forsøger man i officielle initiativer såsom lokale udviklingsprojekter at sikre sig, at repræsentanter fra lokalsamfundene drages ind i planerne om forbedringer, men ofte er der alligevel uklarhed om, hvordan denne målsætning kan opfyldes. Mens kun et mindretal af de lokale beboere kan blive direkte involveret i sådanne initiativer, er nøglen til et vellykket resultat, at der er et strategisk syn på lokalsamfundsgrupper og frivillige organisationer. Ved at forøge deres kapacitet, både individuelt og gennem netværker, kan disse organisationer skabe muligheder for medindflydelse på mange forskellige niveauer. Bliver lokalsamfundene stærkere, kan deres repræsentation i offentlige projekter knyttes til mange flere forskellige emneorienterede aktiviteter af interesse for lokalbefolkningen som helhed.

Konklusionen i debatoplægget er, at fremme af lokalsamfundene bør være et standardelement i den fremtidige socioøkonomiske politik. Der gives svar på spørgsmålene om, hvordan dette kan ske, og hvordan det kunne indgå sammen med andre forandringer, der for øjeblikket finder sted i social- og arbejdsmarkedspolitikken. Der fremhæves navnlig forslag, som bør tages under behandling af alle, der forsøger at maksimere lokalsamfundenes medindflydelse og det aktive medborgerskab i Europa:

- social- og arbejdsmarkedspolitikken kunne være tydeligere formuleret med hensyn til

anerkendelse af, at lokalområdet er det primære sted at gennemføre den

- der kunne være en særlig politik for udvikling af lokalsamfundene
- tiltagene til aktivt medborgerskab bør begynde med, at der er en klar opfattelse af lokalsamfundenes objektivitet; udgangspunktet bør være det nuværende niveau for medindflydelse, og målsætningerne bør være forbedringer
- projekter med det formål at maksimere borgernes medbestemmelse bør udføres inden for fastere rammer for planlægning og evaluering; medbestemmelse bør først og fremmest defineres som beboernes medindflydelse i lokalsamfundene, dvs. deres egne foreninger, og dernæst som beboernes repræsentation i den officielle beslutningstagningsproces
- foranstaltninger til at skabe flere arbejdspladser kan suppleres med foranstaltninger til at gøre det lettere at gå fra frivilligt arbejde til lønarbejde og muliggøre kombinationer af lønnet og ulønnet arbejde
- uddannelsesbegrebet bør udvides til også at omfatte jobaktivering og forøgelse af beskæftigelsesevnen gennem opbygning af selvtillid og færdigheder gennem medvirken i lokalsamfundsaktiviteter.

■ Hvad nu?

At gøre udviklingen af lokalsamfundene til en målsætning i social- og arbejdsmarkedspolitik afslører, at der er brug for og lejlighed til at se på social- og arbejdsmarkedspolitik i et nyt lys. Derfor slutter debatoplægget ikke med et punktum, men med en åbning mod nye horisonter og en erkendelse af, at vi må vide mere, nemlig:

- i hvor grad lokalsamfundenes medbestemmelse nu er en del af genopbygningspolitikken i EU's og medlemsstaternes forskellige projekter
- hvad grundlaget er for anerkendelse af lokalsamfundene i de forskellige medlemsstater
- hvilke modeller for lokal samfundsøkonomi der kan skabes for at tage højde for både lønnet og ulønnet arbejde og forholdet mellem de to.

PUBLIKATIONER

5
4 SX-11-97-487-DA-C

PUBLIKATIONER OM DETTE EMNE UDGIVET AF INSTITUTTET

Instituttets publikationer sælges gennem EU's officielle salgskontorer og Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, L-2985 Luxembourg. Er der ikke anført en pris, er dokumentet gratis og fås ved henvendelse til Institutet.

- 1. Active Citizenship and Community Involvement: Getting to the Roots (1997)**
Kat.nr. SX-09-97-301-EN-C

- 2. Local Partnerships: A Successful Strategy for Social Cohesion? (1997)**
(udgives snarest)

- 3. Initiativer i lokalsamfundet og socialpolitik (1993)**
Kat.nr. SY-78-93-201-DA-C.

- 4. Out of the Shadows: Local Community Action and the European Community (1992)**
Kat.nr. SY-474-92-443-EN-C.
15,00 ECU

YDERLIGERE OPLYSNINGER

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til:

Teresa Renehan

Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene

Wyattville Road

Loughlinstown

Co. Dublin

Irland

Tlf.: + 353 1 204 3100

Telefax: + 353 1 282 6456

E-mail:

teresa.renehan@eurofound.ie

Copyright: Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene. Gengivelse er tilladt, undtagen til kommercielle formål, såfremt kilden anføres og er sendes et eksemplar til Institutet.

Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene

Wyattville Road, Loughlinstown, Co. Dublin, Irland

Tlf.: + 353 1 204 3100

Telefax: + 353 1 2826456/2824209

E-mail: postmaster@eurofound.ie

EF/97/57/DA

KONTORET FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS
OFFICIELLE PUBLIKATIONER

ISBN 92-828-2538-8

9 789282 825389

L- 2985 Luxembourg